

Autori*ky: Katarína Bajkayová, Šimon Chovan, András Cséfalvay, Katarína Hrušková, Jaroslav Kyša, Paula Malinowska, Lucie Svoboda Mičíková, Svätopluk Mikyta, Lucia Papčová, Rastislav Sedlačík, Denisa Slavkovská, Adam Šakový

Kurátor
Erik Vilím

Nachádzame sa vo svete, v ktorom environmentálne dôsledky priemyselnej revolúcie cítime a vidíme všade okolo nás. Zbavení dohľadu bohov sme si ako modernistickí ľudia adoptovali presvedčenie, podľa ktorého je príroda niečím pasívnym, oddeleným od nás a odkázaným na mysliaci subjekt – človeka, ktorý sa nachádza v centre všetkého a má moc ju formovať a pretvárať. Táto predstava má pôvod už v novovekom myslení a stojí za ňou Descartova myšlienka oddeľujúca mysliaceho ducha od hmoty alebo, presnejšie povedané, od prírody. Napriek jej nespochybniteľnému prínosu kladie toto odlúčenie obrovské výzvy pre súčasné environmentálne myslenie o našom vzťahu k prírode vo všeobecnosti.

Výstava FOSSORA nás už samotným názvom pozýva uvažovať nanovo o tejto téme, avšak namiesto negatívnych prognóz budúcnosti nás vedie do histórie – privádza nás do stálej expozície s názvom Stredo-európske barokové maliarstvo a sochárstvo v Mirbachovom paláci Galérie mesta Bratislava, v ktorej je prítomnosť prírody neprehliadnuteľná. Samotný názov je pritom prebratý z albumu speváčky Björk z roku 2022. Ide o novotvar pochádzajúci z latinského slova „fossore“, teda kopáč (anglicky „a workman in a mine, a digger“). Björk tomuto slovu dáva feminizujúci podtón, transformuje ho a zbavuje maskulinných asociácií. Ako uvádza samotná speváčka, „v skratke to znamená tá, ktorá kope (do zeme)“. Album sa nesie v znamení obnovenia rituálnosti, zmyselnosti, podmanivosti, frivolnosti, iracionality či surrealistickéj imaginácie, v ktorej nadobúda príroda svoju vlastnú suverenitu.

Pre výstavu v Galérii mesta Bratislava slúži slovo fossora ako konceptuálny rámec – zastupuje súčasné volanie po obnove vzťahu ľudí a prírody, ktorý nie je už len výlučne témou umeleckého prostredia, ale presahuje do popkultúry, ako aj do našej kapitalistickej každodennosti. Prostredníctvom dvanástich umelcov a umelkyní vstupuje kurátorský výber do stálej expozície stredo-európskeho barokového maliarstva a sochárstva a otvára spomínanú tému v dialógu medzi minulosťou a prítomnosťou. V tomto plodnom rozhovore je možné sledovať nielen premenu umeleckých prístupov vo vzťahu k prírodným motívom v tvorbe súčasných autoriek a autorov, ale v druhom pláne aj politické, sociologické či environmentálne kontexty vývoja našej spoločnosti. Napríklad pokiaľ pre tvorcu v období baroka bolo rozhodnutie siahnuť po prírode rámcované kresťanským výkladom sveta, pre tvorcov a tvorkyne súčasnosti je to klimatická zmena.

Záujem o ňu bol historicky premenlivý, avšak práve v 18. storočí dochádza k premene estetického oceňovania prírody, a to najmä vo výtvarnom umení, čo dokazuje aj prítomnosť žánru krajinomalby v expozícii Mirbachovho paláca. Napriek tomu si na svoje úplné oslobodenie musela počkať až do obdobia modernizmu. V dielach expozície sa totiž nachádza plne v službách spoločensko-historických či náboženských námietok, vystupuje skôr ako kulisa než centrálny motív umelca či umelkyne. Príroda bola v tomto období chápaná ako prostriedok, cez ktorý sa môžeme dostať k vyšším duchovným ideám – príroda bola miestom manifestácie Boha, ktorý vo svojej fyzickej neprítomnosti riadi jej chod. Koniec koncov, v knihe Genezis je táto hierarchická druhosť prírody v službách človeka jasne vyjadrená: Boh ich požehnal a povedal im: „Plodte a množte sa a naplňte zem! Podmaňte si ju a panujte nad rybami mora, nad vtáctvom neba a nad všetkou zverou, čo sa hýbe na zemi!“ (Gen 1, 28).

Na rozdiel od pôvodných umeleckých expozícií expozície sa príroda nachádza v slobodnejšom postavení v rokokovej interiérovej výzdobe. Na strope expozície sa akoby svojvoľne vlnia rastliny všetkých ročných období, dokladajúce doslova hmatateľný záujem o konkrétny, zmyslami zachytiteľný zážitok z prírody v tomto období. Príroda sa tu tak dostávala naozaj do blízkosti vyššej spoločnosti. Aj keď to pravdepodobne nebol pôvodný zámer, zaujímavá je jej situovanosť nad našimi hlavami, kde by sme očakávali skôr symbolickú manifestáciu kresťanského Boha prehovárajúceho k nám z výšin.

Výstava FOSSORA prináša dvanásť súčasných umelkyní a umelcov, ktorých spája napríklad snaha o zdôraznenie imaginácie, intimitu, telesnosti či zmyslovosti, tematizovanie ženskej identity cez prírodnú symboliku, projektovanie mentálnych aktivít do prírodného motívu či záujem o materialitu a biomorfizované tvaroslovie. Ich uvažovaniu je zároveň vlastné odmietnutie romantizujúceho konceptu prírody a idealizmu v prospech novej citlivosti a prirodzenej empatie k mimoludskej sfére.

Anotácie prezentovaných diel

Holo- kolektív založili Michaela Cagaňová (*1999) a Kamila Valešová (*1995), ktoré sú zároveň jeho aktuálnymi členkami. Ich záujem sa dotýka vzťahu človeka a neľudských aktérov, pričom využívajú najmä špekulatívne prístupy. Pomocou 3D skenovania prechádzajú z fyzickej do digitálnej sféry, pričom balansujú na pomedzí terénneho výskumu, dizajnu a vizuálneho umenia.

Holo- kolektív vytvoril pre výstavu FOSSORA nosný vizuálny element, ktorý tvorí základ jej identity. Hlavná myšlienka čerpá priamo z priestoru, konkrétne z rokokovej ornamentálnej výzdoby Mirbachovho paláca. Zameriava sa pritom na hálky – deformácie rôznych stromov a rastlín. Hálky spôsobuje kladenie vajíčok určitým typom ôs (samičiek). Hálka je vo svojej materiálnej podstate zhustené a deformované tkanivo napadnutého druhu, v ktorého tele sa vyvíja nový jedinec osy. Ide o druh parazitizmu, ale – okrem možno pár druhov – tieto porušenia tvaru nijako neškodia hostiteľovi. Hálky v tomto prípade nemusia plniť len vizuálnu funkciu. Parazitujúce osy na rokokovom reliéfe stropu odkazujú na koncept výstavy pozostávajúci z takmer nenápadných umeleckých intervencií priamo v priestore.

Katarína Bajkayová (*1994) je absolventka magisterského štúdia na Fakulte umení Technickej univerzity v Košiciach, kde je v súčasnosti doktorandkou. Venuje sa predovšetkým tvorbe priestorových inštalácií, pričom využíva keramiku v kombinácii s inými materiálmi. V súčasnosti sa zaujíma najmä o témy sociálnych vzťahov, bývania a erotiky, ktoré skúma v kontextoch prírodných vied, architektúry a literatúry. Prezentované dielo pochádza z väčšieho celku, série Uspávanky pre nenarodené deti (Lullabies for Our Unborn Babies, 2022), v ktorom sa autorka vzťahuje ku generačnej dileme mladých žien – rozhodnutiu mať alebo nemať dieťa.

Šimon Chovan (*1994) je grafický dizajnér a vizuálny umelec. Jeho disruptívna poetika – prepájajúca produktový dizajn, populárnu kultúru, technológiu a prírodné materiály – zväzda a súčasne je reflexívna. Je postavená na stimulovaní našej emocionálnej rezponzie vo vzťahu k prírode, a to zámerným inscenovaním a antropomorfizovaním mimoludskeho sveta, ktorému prepožičiava hlas. Chovan však nekladá non-humánnym aktérom násilne ľudské vlastnosti, ale zdôrazňuje tie, ktoré máme s nimi spoločné. Privlastnenie vizuálnosti starých technológií či žánru sci-fi mu slúži ako „estetický mostík“, cez ktorý sa navracia k technooptimistickým predstavám a naivite digitálneho pokroku 90. rokov a prvej dekády nového milénia. Oživením týchto vizuálnych referencií ich konfrontuje so súčasnosťou, v ktorej sa fikčné vízie budúcnosti stávajú mrazivo reálnymi. Šimon Chovan ukončil svoje štúdium v roku 2019 magisterskou prácou s názvom Špekulatívna fikcia ako metóda na Katedre vizuálnej komunikácie Vysoké školy výtvarných umení v Bratislave. Aktuálne študuje na inštitúte Sandberg v Holandsku.

András Cséfalvay (*1986) je vizuálny umelec a hudobník. Napriek tomu, že študoval na Vysoké škole výtvarných umení v Bratislave maľbu, jeho tvorba je mediálne bohatá, siaha od videoartových diel, využívajúcich 3D modeling a animáciu, až po inštaláciu či objekty. Vo svojej práci sa zaoberá témou vedeckého poznania, pričom ako základný vyjadrovací postup využíva naráciu – vytvára príbehy, ktorých monológy vťahujú obecnosť do náročných filozofických myšlienok. Prostredníctvom digitálnych technológií oživuje ľudské, ale aj živočíšne bytosti a prepožičiava im hlas.

V posledných prácach sa zaoberá neantropocentrickými konceptmi vo filozofii a prírodných vedách. Práve tie vyťahuje na povrch prostredníctvom špekulatívnej reinterpretácie príbehu evolúcie, ktorá mu slúži k pochopeniu našej aktuálnej situácie. Jeho rozprávania majú potenciál transformácie nášho nazerania na svet.

To je aj príklad diela Birds of Paradise/Vtáci raja (2021) nadväzujúceho na prácu Model for Extinction Survival: Take to the Sky (2020). Narátor, neidentifikovateľný cicavec, nám v ňom rozpráva vlastnú skúsenosť, ktorej motívom je obdiv k novej „technológii“, krídlam. Rozprávanie sa odohráva na pozadí posledného veľkého vymierania druhov (tzn. K-Pg), kde cicavec vzhliada s nádejou k vývinovému „vylepšeniu“ prírody – lietajúcemu „drakovi“, vtákovi, ktorý sa stráca postupne za závojom prachu na oblohe. Video je poetickou paralelou k súčasnosti, v ktorej sa ďalšie veľké vyhynutie druhov odohráva pred našimi očami. Otáznym zostáva, kto bude drakom za závojom, ktorý nás privedie do nového sveta.

András Cséfalvay sa v roku 2009 stal laureátom Ceny Oskára Čepana. Od roku 2014 pôsobí na Vysoké škole výtvarných umení v Bratislave ako pedagóg. V roku 2015 tu obhájil doktorandský titul a neskôr získal aj titul docenta. Bol spoluzakladateľom odboru digitálneho umenia na VŠVU.

Katarína Hrušková (*1984) vyštudovala na Gerrit Rietveld Academie v Amsterdame (BFA), a na Royal College of Art v Londýne (MFA). Jej práce boli publikované v periodikách ako PW Magazine, Mouvement, Fotograf Magazine, It's Nice That a A2. Jej výstavy boli recenzované a propagované v publikáciách ako Whitehot Magazine, Artforum International, Blok Magazine, Artalk a Profil, a na platformách ako Ofluxo Platform, Artyčok, East Topics, a yymmdd_contemporary. Vystavovala v početných slovenských a zahraničných galériách a inštitúciách, medzi inými v Kunsthalle Bratislava, Slovenskej Národnej Galérii, GJK, Galerie Kurzor, Galerie TIC, Karlin Studios, Swiss Cottage Gallery London, House of Egorn Berlin, Bluecoat Liverpool a Kestnergessellschaft Hannover. Je spolutvorkyňou umeleckých zákaziek pre University of Loughborough, Camden Council a Waddesdon Manor, a spoluautorkou viacerých publikácií a autorských kníh (vydavateľ Banská St a nica Contemporary a Black Dog Publishing). Je jednou z laureátok/laureátov Ceny Oskára Čepana 2017. Žije a pracuje v Berlíne a Ružomberku.

Dielo s názvom Degrowth od Jaroslava Kyšu je reakciou na ekologické dôsledky neregulovaného kapitalizmu. Kyša využíva nájdene objekty, konkrétne kaltemity, ktoré na prvý pohľad vyzerajú ako jaskynné stalaktity. Miesto ich pôvodu je však iné – vznikajú napríklad pod diaľničnými mostmi nánosmi betónu, vápna, malty či iného odpadu vznikajúceho z automobilovej dopravy. Ich rast je niekoľkonásobne rýchlejší v porovnaní so stalaktitmi v jaskyniach a sú výsostne produktom ľudskej činnosti.

Jaroslav Kyša (*1981) žije a tvorí v Bratislave. Študoval v Ateliéri slobodnej kreativity 3D na Fakulte umení Technickej univerzity v Košiciach a v Ateliéri priestorových komunikácií + na Vysoké škole výtvarných umení v Bratislave, kde v súčasnosti pôsobí na Katedre intermédií ako asistent. Absolvoval rezidencie v New Yorku (ISCP, Brooklyn Langer Residency), Lipsku (Halle 14) či Slovinsku (CELEIA). V roku 2011 sa stal laureátom Szpilman Award, v roku 2017 vyhral hlavnú cenu Nadácie NOVUM a dvakrát bol finalistom Ceny Oskára Čepana (2004, 2014). Jeho diela sú súčasťou súkromných zbierok, zbierky Východoslovenskej galérie v Košiciach a Považskej galérie v Žiline. Autor je zastupovaný Zahorian & Van Espen Gallery.

Paula Malinowska (*1998) vyštudovala magisterský stupeň na Katedre intermédií Vysokej školy výtvarných umení v Bratislave (2020 – 2022), konkrétne v ateliéri vvv (Dávid Koronczí a Martin Piaček). Bakalársky stupeň absolvovala na Katedre fotografie a nových médií Vysokej školy výtvarných umení v Bratislave. Štúdium ukončila diplomovou prácou s názvom Ako sa Dafné premenila na rastlinu.

Východiská svojej tvorby odvíja od témy ľudskej evolúcie v kontexte súčasného stavu klimatickej núdze a rapidného vývoja technológií, ktorý nás núti nanovo premyslieť históriu antropocénu a náš vzťah k mimoludskej realite. Túto problematiku interpretuje cez mytológiu, ktorú „podkopáva“ novými čítaniami a odkrýva jej nové súvislosti, čo dokazujú aj slová autorky. „Zaujíma ma, ako by sa nad mytologickým príbehom tematizujúcim premenu ľudského tela na rastlinu dalo uvažovať v časoch klimatickej katastrofy, zohľadňujúc citlivosť k mimoludským aktérom. Využíva pri tom primálne digitálne médiá – fotografiu a 3D modeling, ktoré jej umožňujú konvertovať fyzický priestor do dát.“

Lucie Svoboda Mičíková (*1986) je absolventkou ateliéru IN Ilony Németh na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave. Jej diela po mediálnej stránke balansujú na pomedzí maľby, kresby, koláže, frotáže, skrumáže a objektu. Tieto médiá bývajú súčasťou komplexnejších priestorových inštalácií, ktoré pôsobia vizuálne a ideovo súdržne. Zdrojom tejto mediálnej bohatosti sú dva základné vplyvy – architektúra a poézia. Výstižne sa vyjadruje o jej práci slovenský kunsthistorik Ján Kralovič. „Poetika materiálu expanduje a vyplňuje dutinu priestoru.“ Lucie Svoboda Mičíková absolvovala niekoľko zahraničných rezidencií (MuseumsQuartier, Viedeň) a zúčastnila sa na mnohých samostatných a skupinových výstavách (ChertLüdde v Berlíne, Galerie Schloss Wiespach v Halleine). Je finalistkou Ceny kritiky za mladú maľbu za rok 2016, Ceny Oskára Čepana za rok 2018 a laureátkou Ceny Jindřicha Chalupického za rok 2021 ako členka skupiny Björnson.

V aktuálnej tvorbe Svätopluk Mikyta nadálej rozvíja umeleckú prax postavenú na apropriacii, ktorá sa v najsúčasnejších prácach zameriava nielen na tému prírodných aktérov, ale aj autorstva a moci muzeálnych inštitúcií. Dielo Metamorphosis – Incantation (2021 – 2022) je vyrobené z carrarského mramoru, jedného z najušľachtilejších sochárskych materiálov, s ktorým pracovali veľkáni umenia. Predlohou dvoch prezentovaných plastík menšieho rozmeru boli soľné kocky v lesných krmidlách, ktorým dodala oblé tvary lesná zver svojimi jazykmi. Takto vyformované objekty akoby pripomínali abstraktné sochy, pričom autor tento dojem podporuje prenesením 1 : 1 do mramoru. Pokiaľ umenie v minulosti napodobovalo prírodu ako takú, v tomto prípade ide o strohú reprezentáciu jej výtvoru. Táto hra sa však posúva ďalej práve vložením do stálej expozície a otvára ďalšie úvahy o kolonizácii prírody.

Svätopluk Mikyta (*1973) je absolventom Vysokej školy výtvarných umení v Bratislave, Staatliche Akademie der Bildenden Künste v Stuttgarte a držiteľom DAAD štipendia na Universität der Künste Berlin. V roku 2008 získal Cenu Oskára Čepana. Absolvoval rezidenčný pobyt v ISCP New York a získal stredo-európsku cenu Strabag Art Award. Od roku 2011 vedie Ateliér kresby a grafiky na Fakulte výtvarných umení Vysokého učenia technického v Brne. Popri vlastnej umeleckej tvorbe a pedagogickej činnosti je aktívny ako kurátor a dramaturg aktivít rezidenčnej platformy Banská St a nica, ktorej je súčasne spoluzakladateľom.

Lucia Papčová (* 1987) pracuje so záznamovými médiami fotografie, videa a zvuku, pričom výstupom jej prác sú obrazy a narácie často na hranici abstrakcie. Vyštudovala bakalársky stupeň na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave. Následne magisterský stupeň ukončila na Akademii der bildenden Künste vo Viedni. Počas doktorandského štúdia na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave (2013 – 2018) bola hosťujúcim vedeckým pracovníkom v Central Saint Martins v Londýne (2018). Zúčastnila sa výstav v Európe a USA, vrátane salónu LOOP v Barcelone, Künstlerhaus Klagenfurt, Ateliéru Sudek v Prahe, Kunsthalle Bratislava, Essl Museum v Klosteneuburgu, Galérii Christiana Duvernoisa v New Yorku a Albertine vo Viedni. Získala cenu CEE Calling AIR v Klagenfurte, Civitella Ranieri Fellowship, AIR v Residency Unlimited v New Yorku, AIR Krems a cenu Essl CEE VIG. Jej diela sú zaradené do zbierky Albertina Museum, Nitrianskej galérie a do súkromných zbierok na Slovensku, v Nemecku, Portugalsku a USA.

Rastislav Sedlačík (*1980) ukončil štúdium na VŠVU doktorandským titulom. Jeho umelecký program má primárne autoreferenčný charakter – koncentruje sa na samotnú problematiku maliarskeho média s cieľom hľadania vlastných hraníc a možností vyjadrovacích prostriedkov. V jeho expanzívnych dielach naberajú maľby objektový či performatívny charakter. Jeho neúnavná fascinácia výskumníka ich však posúva ďalej ku komplexným inštaláciám a environmetom. Výsledkom tejto ambície je zviditeľňovanie skrytých vzťahov medzi maľbou a architektúrou. Ústredným motívom diel sú nuansy mestskej krajiny, sídlisk – urbánne prostredia sa prelínajú s prírodnou krajinou. V súčasnosti vedie ateliér 3EAM na Katedre maliarstva Vysokej školy výtvarných umení.

Dielo s názvom RE – Lapač č. 10/lapacia zóna (vedľajšie škody) je príkladom autorovej nezastaviteľnej expanzie. Vzniklo zo staršieho diela, ktoré nieslo aj obdobné pomenovanie – Lapač č. 10 (2019). Sedlačík vytvoril pôvodne sériu malieb, v ktorých obrátil naopak základy maliarskeho procesu – miesto napodobovania krajinného enviromentu sa samotné krajiny doslova otláčali do plochy maliarskeho média. Autor si vybudoval špecifickú techniku za použitia tzv. retardérov, emulzie, ktoré umožňujú pomalé schnutie podkladového náteru. Konkrétne Lapač. č. 10 bol umiestnený pri Piešťanoch na opustenej lúke, kde do seba „lapal“ premeny okolia počas celého roka. Povrch maľby tak absorboval a ustálil v sebe všetky stopy rastlín a živočíchov a vytvoril „krátky“ záznam prírodnej udalosti. Toto dielo, rovnako ako ostatné, bolo zničené pri požiari v umelcovom ateliéri v roku 2022. Zostala iba digitálna dokumentácia a samotný obraz, prehorený na uhlie. Sedlačík na výstave prezentuje práve tieto pozostatky, nie ako memento mori, ale ako ďalšiu mediálnu a materiálnu transformáciu, ktorá posúva uvažovanie o žánri krajinomaľby do nových súvislostí.

Denisa Slavkovská (*1994) začala študovať v Košiciach na Fakulte umení Technickej univerzity v Košiciach pod vedením prof. PhDr. Petra Rónaia, akad. mal. Bakalársky stupeň ukončila v odbore grafiky a experimentálnej tvorby. Absolvovala ročnú stáž na Akadémii krásnych umení v Krakove. Slavkovská má za sebou viacero skupinových a samostatných výstav, okrem iného v Berlíne, Kyjeve, Čechách a Poľsku. Absolvovala rezidenciu na Ukrajine cez KAIR (Košice Artist in Residence). V roku 2019 sa stala finalistkou ceny EXIT a v roku 2021 bola finalistkou ocenenia Maľba roka.

Séria Personally (2021) je charakteristická biomorfnými tvarmi. Napriek svojej nezobrazujúcej povahe obrazu odkazuje na ľudskú telesnosť. Abstrahovaný znak – taký typický motív Slavkovskej prác – však v sebe skrýva aj určité vnútorné emocionálne pohyby a napätia, ktoré sú však len tušené, priamo nevypovedané. Krehkosť, ktorá je jednou z hlavných tematických rovín tohto diela, je citelná už vo voľbe samotného média – v maľbe zriedenou akrylovou farbou, ktorá deformuje plochu obrazu a vytvára až jemný reliéf podporujúci evokáciu vnútorných emocionálnych pnutí. Jemné, citlivé, gestické, ale hlavne aj fyzické a živelné – to sú základné atribúty jej maliarskeho prejavu.

Adam Šakový (*1987) absolvoval štúdium v Ateliéri mal+by Klaudie Kosziby na bratislavskej Vysokej škole výtvarných umení. Bol viacnásobným finalistom ceny VÚB Maľba roka (naposledy v roku 2022) a finalistom ESSL Art Award (2013).

V cykle Still Alive vystupujú animálni aktéri, ktorí sú doslova inscenovaní v priestore maliarskeho média.

Jaroslav Kýša: Perla, 2021, 2023, v spolupráci: Erik Vilím, objektová intervencia, krištáľovo číra živica, mušľa, odtlačok ľudského prsta, vo vlastníctve galérie Zahorian & Van Espen, foto: Erik Vilím

Šakový pritom využíva historickú formu klasickej zobrazujúcej maľby, ktorá nás sama osebe odvádza do minulých čias. Témou sa v tomto prípade stáva história, presnejšie história vierat a dlhý naratív vymierania druhov pod vplyvom ľudskej aktivity a dominancie.

Prezentované dielo je príkladom zobrazenia nežijúceho zvierata. Konkrétne ide o holuba sťahovavého (Ectopistes migratorius), ktorý žil najmä v Kanade a Spojených štátoch amerických. Názov získal z vlastnej povahy, hľadajúc potravu prirodzene migroval naprieč spomínaným územím. Bol lovený pôvodnými obyvateľmi Ameriky, avšak jeho vyhynutie mala na svedomí až kolonizácia Ameriky Európanmi, najmä v 19. storočí. Holubie mäso sa komercionalizovalo ako lacná potravina, čo viedlo k masovému lovu počas mnohých desaťročí. K úbytku a následnému vyhynutiu prispelo aj vyrubovanie lesov, ktoré narušilo jeho biotop. Predpokladá sa, že posledný potvrdený voľne žijúci vták bol zastrelený v roku 1914, odkiaľ pochádza aj názov samotného obrazu. Pomenovanie celého cyklu je zároveň slovnou hračkou, ktorá v sebe zahŕňa dva významy – „stále na živé“ a zátisie.

Preklad Beata Bradford

Produkcia a inštalácia výstavy Jaroslav Beníček, Jozef Chovančák, Róbert Klváček, Pavol Látal, Anna Sopková, Jozef Vančo, Erik Vilím

Propagácia Aurélie Garová, Alexandra Grúňová, Jana Janotková, Zuzana Novotná

Vzdelávacie programy a sprievodné podujatia Petra Baslíková, Dagmar Beníčková, Vendy Kováčová, Vladislav Malast, Petra Maláková

Odborná spolupráca Dominika Zbončáková

Vizuálna identita výstavy holo- kolektív

Architektúra výstavy Matej Gavula

Spolupráca na architektúre výstavy Erik Vilím

Jazyková úprava Miroslava Kuracinová Valová